

Brunon SZADKOWSKI
Eligiusz PASECKI
Politechnika Śląska

KOMPARACYJNY MIERNIK REZYSTANCJI IZOLACJI

Streszczenie. W artykule opisano miernik, w którym zastosowano metodę komparacyjną z przetwornikiem ilorazowym na wyjściu. W mierniku zastosowano rozwiązanie umożliwiające znaczne ograniczenie liczby niezbędnych, wysokorezystancyjnych wzorców rezystancji w obwodach do przełączania zakresów pomiarowych. Przedstawiono również wyniki badań wykonanego modelu miernika.

A COMPARATIVE INSTRUMENT FOR INSULATION RESISTANCE MEASUREMENTS

Summary. A measuring instrument, in which the comparative method has been used, is described in the paper. A dividing converter is at the output of the instrument. Owing to the instrument construction it is possible to limit necessary, high-resistance standards in the circuits for changing the measuring ranges. Research results of the constructed instrument model are presented in the paper as well.

1. WPROWADZENIE

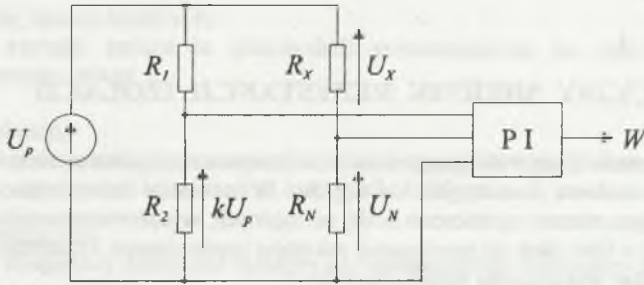
Celem opracowania jest przedstawienie rozwiązania miernika do pomiaru rezystancji izolacji, który umożliwiałby pomiary w zakresie ($10^8 \div 10^{12}$) Ω z niepewnością wymaganą przez odpowiednią normę [1], a ponadto — który charakteryzowałby się następującymi właściwościami:

- niezależnością sygnału wyjściowego od zmian napięcia zasilania miernika (w szerokim zakresie),
- cyfrowym sygnałem wyjściowym, najlepiej — liniowo zależnym od wartości mierzonej rezystancji (czyli miernikiem z tzw. bezpośrednim odczytem, o charakterystyce liniowej),
- wykonaniem małowabarytowym (przenośnym), tańszym od znanych rozwiązań.

Jednoczesne spełnienie podanych wymagań jest dość trudne i aktualnie stosowane mierniki na ogół ich nie spełniają [2].

Znana w literaturze [3], [4] metoda pomiaru rezystancji R_X poprzez tzw. równoprądową komparację z rezystorem wzorcowym R_N , przy jednoczesnym zastosowaniu na wyjściu

przetwornika ilorazowego PI — mogłaby spełnić podane wyżej wymagania, jednak metoda ta nie nadaje się bezpośrednio do pomiarów dużych rezystancji ($10^8 + 10^{12}$) Ω . W celu przystosowania wspomnianej metody do pomiarów dużych rezystancji można zastosować zmodyfikowany układ komparacyjny o ogólnym schemacie, przedstawionym na rys. 1 [5].

Rys. 1. Ogólny schemat zmodyfikowanego układu komparacji rezystancji R_X i R_N (do pomiarów dużych rezystancji)

Fig. 1. General diagram of the modified circuit for resistance R_X and R_N comparison (for measurements of high resistances)

Sygnał wyjściowy W z przetwornika ilorazowego PI określony jest równaniem:

$$W = \frac{k U_x}{U_N} = k \left(\frac{U_x}{U_N} + 1 \right) = k \frac{U_x}{U_N}. \quad (1)$$

Zakładając pomijalnie mały pobór mocy przez przetwornik PI, można przyjąć, że spełniona jest relacja $\frac{U_x}{U_N} = \frac{R_x}{R_N}$, a zatem sygnał W z dobrym przybliżeniem można określić równaniem:

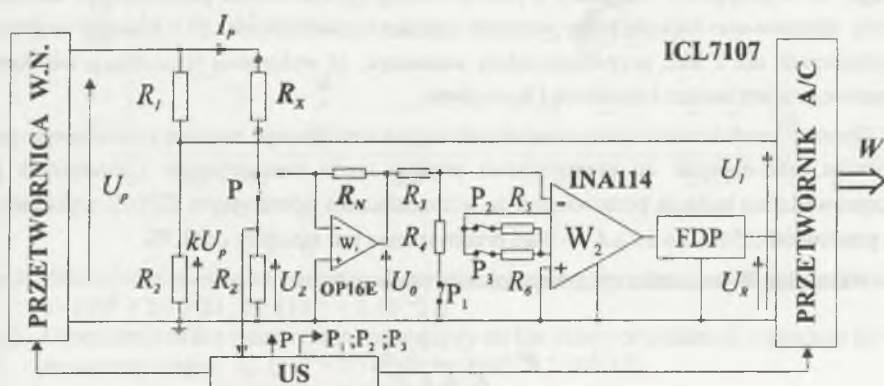
$$W = k \frac{R_x}{R_N}. \quad (2)$$

Wynika stąd, że w rozpatrywanym układzie sygnał W jest liniowo zależny od mierzonej rezystancji R_X i nie zależy od zmian napięcia zasilania U .

W dalszym ciągu opisano miernik rezystancji izolacji zrealizowany wg koncepcji przedstawionej na rys. 1.

2. OPIS MIERNIKA

Schemat ideowy opracowanego miernika, działającego wg zasady opisanej w p.1, przedstawiono na rys.2. Funkcję wyjściowego przetwornika ilorazowego PI spełnia tutaj przetwornik a/c o podwójnym całkowaniu ICL7107; do wejścia integracyjnego przetwornika a/c doprowadzone jest podzielone w dzielniku R_1, R_2 napięcie pomiarowe U_p , natomiast do wejścia referencyjnego — doprowadzone jest podzielone lub wzmacnione napięcie U_0 . Wówczas sygnał wyjściowy W z przetwornika a/c jest proporcjonalny do ilorazu napięć U_p i U_0 , a więc także do ilorazu rezystancji R_X i R_N .

Rys.2. Schemat miernika rezystancji izolacji (wykonany wg koncepcji podanej na rys.1); US — układ sterujący, FDP — filtr dolnoprzepustowy

Fig.2. Circuit of the instrument for insulation resistance measurement (using the idea from Fig.1); US — control circuit, FDP — low-pass filter

Przetwornik a/c o podwójnym całkowaniu zastosowany jako przetwornik ilorazowy jest wrażliwy na zakłócenia sieciowe. W celu zmniejszenia wpływu tych zakłóceń — w torze referencyjnym przetwornika a/c zastosowano filtr dolnoprzepustowy (FDP) o tłumieniu zakłóceń o częstotliwości sieciowej na poziomie ok. 40 dB, co okazało się wystarczające. Zagadnienie to przedstawiono bliżej w pracy [5].

Napięcie pomiarowe $U_p = 1000$ V wytwarzane jest w przetwornicy wysokiego napięcia, zasilanej z jednofazowej sieci energetycznej lub z baterii. Po włączeniu napięcia zasilającego przetwornicę napięcie pomiarowe U_p narasta od zera do 1000 V w czasie ok. 5 s. Układ sterujący US porównuje spadek napięcia U_2 na rezystorze R_2 z napięciem odniesienia. Jeżeli napięcie U_2 przekracza wartość dopuszczalną to układ sterujący powoduje wyłączenie napięcia pomiarowego U_p , sygnalizuje stan awaryjny (zwarcie) oraz uniemożliwia przełączenie przełącznika P.

Po kilku lub kilkunastu sekundach od chwili załączenia napięcia pomiarowego (w zależności od pojemności badanej izolacji) układ sterujący spowoduje przełączenie przełącznika P na wejście przetwornika prąd-napięcie, zbudowanego na wzmacniaczu operacyjnym W_1 i rezystorze wzorcowym R_N . Wówczas do przetwornika prąd-napięcie doprowadzony jest prąd I_p płynący przez rezystancję mierzoną R_X . Napięcie wyjściowe U_0 przetwornika prąd-napięcie, w zależności od wybranego zakresu pomiarowego — jest dzielone lub wzmacniane odpowiednio w dzielniku R_3, R_4 lub wzmacniaczu pomiarowym W_2 . W ten sposób do zmiany zakresu pomiarowego miernika (w 4 podzakresach, od $10^8 \Omega$ do $2 \cdot 10^{12} \Omega$) wystarczy zastosowanie tylko jednego, wysokorezystancyjnego wzorca R_N o wartości rezystancji $1 \text{ M}\Omega$. Zwróćmy uwagę, że w przypadku rezygnacji z proponowanego przetwornika prąd-napięcie konieczne byłoby zastosowanie większej liczby wzorców wysokorezystancyjnych i to o znacznie większych rezystancjach niż $1 \text{ M}\Omega$, przy czym należy zaznaczyć, że wykonanie wzorców o tak dużych rezystancjach jest bardzo kłopotliwe i kosztowne.

Obecnie produkowane wzmacniacze operacyjne umożliwiają budowę omawianego przetwornika prąd-napięcie do przetwarzania prądów rzędu nanoamperów i mniejszych [6]. Przeprowadzone badania przetwornika ze wzmacniaczem operacyjnym OP16E wykazały, że dla prądów od $0,5 \text{ nA}$ do $10 \mu\text{A}$ — błąd przetwarzania jest mniejszy od $0,5\%$.

Wskazanie W wskaźnika cyfrowego określa zależność:

$$W = \frac{c k R_X}{K_1 k_2 k_3 R_N}, \quad (3)$$

gdzie: c — stała przetwarzania przetwornika a/c ,

$$k = \frac{R_2}{R_1 + R_2}, \quad k_1 = \frac{R_4}{R_3 + R_4}, \quad k_2 = 1 + \frac{50}{R_5}, \quad k_3 = 1 + \frac{50}{R_6},$$

przy czym R_5 i R_6 należy przedstawić w $k\Omega$.

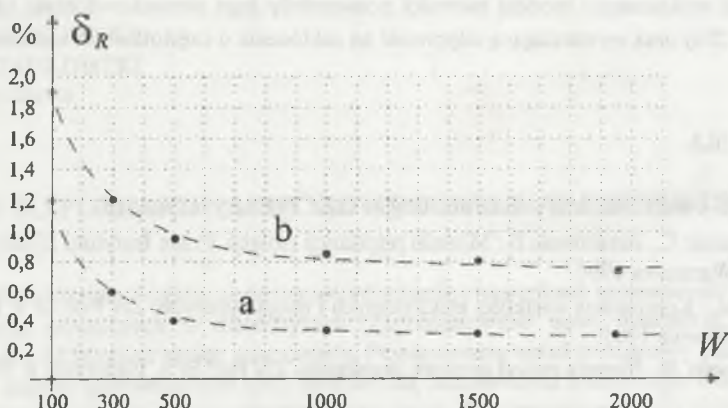
W tabelicy 1 przedstawiono wartości liczbowe stałych k_1, k_2 i k_3 w zależności od zakresu pomiarowego.

Tabela 1

Zależność stałych przetwarzania miernika od zakresu pomiarowego

$R_X [\Omega]$	$10^8 \div 2 \cdot 10^9$	$10^9 \div 2 \cdot 10^{10}$	$10^{10} \div 2 \cdot 10^{11}$	$10^{11} \div 2 \cdot 10^{12}$
k_1	0,1	1	1	1
k_2	1	1	10	1
k_3	1	1	1	100

Na rys.3 przedstawiono zależność niepewności pomiaru δ_R od wartości mierzonej rezystancji izolacji W dla dwóch skrajnych zakresów pomiarowych.

Rys.3. Zależność niepewności pomiaru od wartości mierzonej rezystancji izolacji dla zakresów: a) $(10^8 \div 2 \cdot 10^9) \Omega$, b) $(10^{11} \div 2 \cdot 10^{12}) \Omega$

Fig.3. Dependence of the measurement uncertainty on the values of insulation resistance for the measuring ranges: a) $(10^8 \div 2 \cdot 10^9) \Omega$, b) $(10^{11} \div 2 \cdot 10^{12}) \Omega$

Dla pozostałych zakresów pomiarowych niepewność pomiaru rezystancji izolacji mieści się między krzywymi a i b (rys.3). Z pomiarów wynika, że niepewność pomiaru rezystancji izolacji opracowanym miernikiem nie przekracza $\pm 2\%$ i jest mniejsza od niepewności pomiaru wymaganej przez odpowiednią normę PN-88/E-04405. Ewentualne zmniejszenie niepewności pomiarów jest możliwe, przede wszystkim poprzez zastosowanie dokładniejszych elementów i wyższej jakości materiałów izolacyjnych.

3. WNIOSKI

Zastosowanie w opracowanym mierniku metody komparacyjnej z przetwornikiem ilorazowym (a/c) na wyjściu praktycznie wyeliminowało wpływ niestabilności napięcia zasilania na wynik pomiaru oraz umożliwiło uzyskanie bezpośredniego odczytu wyniku pomiarowego w postaci cyfrowej, przy zachowaniu liniowej charakterystyki przetwarzania.

Z kolei zastosowanie przetwornika prąd-napięcie w obwodzie przełączania zakresów pomiarowych umożliwiło budowę miernika wielozakresowego tylko z jednym, wysokorezy-

stancyjnym wzorcem R_N . Pozostałe rezystory obwodu przełączania zakresów są rezystorami o stosunkowo małych wartościach rezystancji, a więc jako wzorce są znacznie łatwiejsze do wykonania i wielokrotnie tańsze niż wzorce wysokorezystancyjne.

Badania wykonanego modelu miernika potwierdziły jego stosunkowo małą niepewność pomiaru ($\pm 2\%$) oraz wystarczającą odporność na zakłócenia o częstotliwości sieciowej.

LITERATURA

1. PN-88/E-04405. Materiały elektroizolacyjne stałe. Pomiary rezystancji.
2. Szczepaniak C., Baranowski B.: Mierniki rezystancji izolacji. Prace Instytutu Elektrotechniki, z. 190, Warszawa 1996.
3. Miłek M.: Komparacja wielkości elektrycznych i magnetycznych. ZN Pol. Śl. s. Elektryka, z. 77, Gliwice 1981.
4. Szadkowski B.: Synteza metod pomiaru imitancji. ZN Pol. Śl. s. Elektryka, z. 93, Gliwice 1984.
5. Pasecki E., Szadkowski B.: Przyrząd do pomiaru rezystancji izolacji dielektryków ciekłych. ZN Pol. Śl. s. Elektryka, z. 128, Gliwice 1992.
6. Kulka Z., Libura A., Nadachowski M.: Przetworniki analogowo-cyfrowe i cyfrowo-analogowe. WKiŁ, Warszawa 1987.

Recenzent: Prof. dr hab. inż. Zygmunt Kuśmierek

Wpłynęło do Redakcji dnia 15 kwietnia 1998 r.

Abstract

The principle of operation and construction of a measuring instrument, in which the modified comparative method of resistance measurement has been used, is described in the paper. A dividing circuit is at the output of the instrument (Fig. 1). The output signal W of the dividing circuit PI is linearly dependent on the measured resistance R_X . It does not depend on changes of the supply voltage U_p . The instrument circuit is presented in Fig. 2. The A/D converter with double integration of type ICL 7107 is used as a dividing circuit in this instrument. It is possible to measure resistances from $10^8 \Omega$ to $2 \cdot 10^{12} \Omega$ when using one high-resistance standard R_N of $1 M\Omega$. The measuring range can be changed by dividing or amplifying the output voltage U_0 of the current-voltage converter W_1 . The measuring voltage $U_p = 1000 V$ is generated by a high voltage converter. The uncertainty of insulation resistance measurements by means of the presented instrument is less than $\pm 2\%$ (Fig. 3). The instrument is resistant to line interference.